

Şükran Qurban oğlu Hacızadə
Azərbaycan Dövlət Mədəniyyət və İncəsənət Universiteti
magistrant
hacizadesukran@gmail.com

AZƏRBAYCANDA BÖLGƏ TURİZMİNİN İNKİŞAF PROBLEMLƏRİ

Xülasə

Turizmdə problemlər ümumi olsa da, regionun bir sıra spesifik xüsusiyyətlərinə görə dünyanın müxtəlif yerlərində bu problemlərin sayı və çeşidi müxtəlifdir. Təbii ki, qeyd olunan problemlərin həllində əsas rolu dövlətin bu sahədə fəaliyyət göstərən müvafiq qurumlarının yüksək nəzarəti oynamalıdır. Dövlət nəzarətini gücləndirməklə, turizm kimi iqtisadiyyatın inkişafında yüksək payı olan sahənin perspektivinin artırılmasında maraqlı olmalıdır. Ölkədə məşhur olan və ən çox yayılmış turizm növlərindən biri bölgə turizmidir. Bu turizmdən yararlananların böyük hissəsi isə ölkə əhalisidir. Ölkə əhalisinin çox hissəsinin aşağı və orta gəlirli olduğunu nəzərə alarsaq əgər, istirahət üçün bölgələrə üz tutanların maraqlandığı başlıca məsələ qiymət mövzudur. Belə olan halda turizm bazarının iştirakçılarının bu mövzuda yanaşmasının müxtəlifliyinə nəzər yetirəcəyik. Müxtəlif yanaşmalar olmasına baxmayaraq göstərilən xidmətlərin müəyyən standartlar çərçivəsində olması turizmin inkişafı üçün mütləqdir.

Açar sözlər: turizm, bölgə turizmi, iqtisadiyyat, problemlər, standartlar, həll yolları

Shukran Gurban Hajizade

Development problems of regional tourism in Azerbaijan

Abstract

Although the problems in tourism are common, the number and variety of these problems varies in different parts of the world due to a number of specific characteristics of the region. Of course, the main role in solving the mentioned problems should be played by the high control of relevant institutions of the state operating in this field. By strengthening the state control, it should be interested in increasing the perspective of a field with a high stake in the development of the economy, such as tourism. One of the popular and most common types of tourism in the country is regional tourism. Most of the people who benefit from this tourism are the country's population. If we take into account that most of the country's population has a low and medium income, the main issue that concerns those who go to the regions for rest is the price issue. In this case, we will look at the diversity of the approach of the participants of the tourism market in this regard. Although there are different approaches, it is necessary for the development of tourism that the services provided are within certain standards.

Keywords: tourism, regional tourism, economy, problems, standards, solutions

Giriş

Turizm - müasir iqtisadiyyatda insanların tələbatlarının ödənilməsinə və əhalinin həyat səviyyəsinin yüksəldilməsinə yönəlmiş mühüm fəaliyyət sahələrindən biridir. Eyni zamanda iqtisadiyyatın digər sahələrindən fərqli olaraq turizm təbii ehtiyatların tükənməsinə səbəb olmur, əksinə bu sahənin inkişafı üçün ətraf mühitin qorunmasını zəruri edir. Bu sahənin istehlaka təqdim etdiyi xidmətlər elastiklik xassəsinə görə dünya bazarındakı qeyri-sabit vəziyyətlərdə digər sahələrdən fərqli olaraq daha çox stabillik nümayiş etdirir. Qeyd olunan bu özəlliklər turizmi iqtisadiyyatın rəqabətə ən dözümlü sahələrindən birinə çevirir. XXI əsrdə turizmin inkişaf etdirilməsi bütün ölkələrin ortaq məqsədi halına gəlmişdir. Bunun bir çox haqlı səbəbləri vardır. Belə ki, bu sahənin yüksək inkişafı üzrə öndə gedən ölkələrin turizmdən gəlirləri milyardlarla

ölçülür.

Turizmdəki problemlər ümumi olsalar da, dünyanın ayrı-ayrı yerlərində regionun bir sıra özünə məxsus xüsusiyyətlərinə görə bu problemlərin sayı və müxtəlifliyi dəyişməkdədir (Hüseynov, Əfəndiyeva, 2007:26-29). Ümumi problemlər dedikdə qiymət və keyfiyyət arasındakı uyumsuzluq, iqlim və siyasi vəziyyət kimi bir çox fərqli mövzuları özündə əhatə edir. Azərbaycanda da iqtisadiyyatın bu sahəsindəki inkişafına xüsusi diqqət yetirilir. Təbii ki inkişaf strategiyasında dünyada bu sahə üzrə tanınmış və ixtisaslaşmış ölkələrin turizm modellərindən və təcrübələrindən yararlanmaqdadır. Bu məqalədə ölkəmizdə daha çox yayılmış bölgə turizminin inkişafından bəhs edəcəyik. Turizmin bu növünün inkişafına və inkişaf problemlərinə nəzər yetirilməsinə çalışacağıq. Ölkədə məşhur olan və ən çox yayılmış turizm növlərindən biri bölgə turizmidir. Yay turizminin başlaması ilə bayram tarixlərində və həftə sonlarında insanlar ətraf bölgələrə üz tuturlar. Bu turizmdən yararlananların böyük hissəsi isə ölkə əhalisidir. Onların bölgələrə axın etməsinin bir çox səbəbi vardır. Bunlardan şəhərin səs-küyündən uzaqlaşmaq, təbiət ilə daha yaxın təmasda olmaq, xoş vaxt keçirmə üçün çeşidin bol olması kimi amilləri sadalamaq olar. İnsanların üz tutduqları əsas bölgələr sırasında İsmayilli-Qəbələ, Lənkəran-Astara, Quba-Xaçmaz, Şəki-Zaqatala daha çox maraq doğurur. Bu bölgələrə gələnlər bölgənin təbiətindən yararlanaraq il boyu itirilmiş enerjinin bərpasına daha çox maraq göstərirlər (2). Qeyd olunan bölgələrdə bunun ilə yanaşı qədim tarixi abidələr, qoruq və milli parklar, yüksək infrastrukturlu turizm məkanları da vardır. Bu yerlərin tarixi haqqında turistlərə səyahət zamanı məlumatın verilməsi ilə həm göstərilən xidmətin səviyyəsini artırmaq olar həm də əcnəbilərin ölkəmiz haqqında ölkəmizin tarixi haqqında daha ətraflı məlumatlandırılmalarına nail olmaq olar.

Bölgə turizmindəki bir sıra problemlərin təhlili.

Ölkə əhalisinin çox hissəsinin aşağı və orta gəlirli olduğunu nəzərə alarsaq əgər, istirahət üçün bölgələrə üz tutanların maraqlandığı başlıca məsələ qiymət mövzudur. Doğrudur, belə hallarda bir çox turizm firmaları və turagentliklər sərfəli turpaketləri turistlərin istifadəsinə təqdim edir, lakin bu kimi turpaketlərdə marşrutun müəyyən istiqamət üzrə olması və ona daxil olan xidmətlərin müəyyən çərçivədə olması bəzi ziyarətçilərin özlərinin şəxsən istirahətinin planlamasına gətirib çıxarır (3). Belə olan halda isə turistlər çox zaman özəl sahibkarlıqla məşğul olan şəxslərin təqdim etdiyi turizm xidmətlərindən yararlanmalı olurlar. Bu da öz növbəsində bir sıra müxtəlif çətinlikləri və problemləri özündə əhatə edir. Bu məsələlərə misal olaraq qiymət, keyfiyyət, güvənlik və digər önəmli amilləri qeyd etmək olar. Əldə dəqiq xəritə olmayanda və ya informasiya qıtlığı yaşananda yerli sakinlərdən soraqlaşmalı olursan. Nəticədə təlimat üzrə qeyd olunan məntəqəyə gəlib çatdığınızda həmin məkanın ehtiyaclarınızı qarşılamadığı ilə üzləşirsiniz. Antisanitar vəziyyət, keyfiyyətsiz xidmət, süni qiymət artımı, aşağı səviyyədə standartlar və bir çox bu kimi hallarla qarşılaşmaq mümkündür. Bu kimi məkanları yerli sakinlər və sahibkarlar qazanc əldə edə bilmələri üçün təşkil edirlər. Belə olan halda isə təklif olunan xidmətlərdə qiymət bahalığı olur. Çox zaman isə süni qiymət artımından da istifadə edirlər. Xüsusi ilə əcnəbi turistlərin bu kimi qiymət artımlarını başa düşmələri olduqca çətinidir, çünki xidmət haqqı üçün heç bir qəbz və digər bu kimi ödəniş sənədlərindən istifadə olunmur. Sahibkar bu yola yüksək qazanc əldə etmək üçün üz tutsa da bu uzun yolda olduqca yanlış addımdır, belə ki belə vəziyyətlərlə qarşılaşan turistlər gələcəkdə həmin məkanı ziyarətdən qaçınırlar və bu da öz növbəsində mənfi mənada təbliğ edilməyə gətirib çıxarır. Haqqında bəhs edilən turizm məkanlarının digər tanınmış turizm məkanlarından bir çox fərqləri vardır (4). Bunlardan başlıcası isə ixtisaslaşmış turizm məkanlarının bu sahədə xidmət göstərə bilmələri üçün aidiyyəti dövlət qurumlarından əldə etdikləri lisenziyalarının olmasıdır. Lisenziyanın olması demək burada təqdim edilən xidmətlərdə müəyyən standartların olması deməkdir. Dövlət nəzarəti süni qiymət artımına nəzarət etdiyi üçün bu müəssisələrin səlahiyyətli nümayəndələri mövcud təqdim etdikləri xidmətlərin dəyərini almaqda maraqlı olurlar. Bu da öz növbəsində bu sahədə inkişaf etmək istəyən mərkəzlərin təqdim edəcəkləri xidmətlərin maksimum yüksək səviyyədə olmasına gətirib çıxarır. Onlar işçilərini seçərkən bu sahədə ixtisaslaşmış olmasına üstünlük verir, məkanın güvənliyindən tutmuş infrastrukturun yenilənməsinədək bir sıra mühüm detallara maraq göstərirlər ki, bu da öz növbəsində turizm sahəsində digər mərkəzlər arasında rəqabətlik səviyyəsinin artmasına gətirib çıxarır. Doğrudur, bəzən bu kimi turizm

mərkəzlərində də bəzi problemlərlə qarşılaşmaq mümkündür. Buna misal olaraq hər hansısa bir mərkəzin beş ulduzlu standartlara sahib olaraq özünü tanıtməsinə baxmayaraq, xidmətlərdən yararlanarkən bunun qeyd olunan standartın çox-çox altında olması ilə qarşılaşmaq olar (5).

Nəticə

Dövlət təkcə bu sahədə deyil iqtisadiyyatın bütün sahələrində inkişafı və ortaya çıxacaq problemlərin həllini üstlənməlidir. İstənilən sahənin uğurlu olmasının əsasında o ölkədəki təhsil səviyyəsinin yüksək olması və əlverişli iqtisadi mühitin mümkün olması dayanır. Ölkəmizdə də turizm sahəsinin tədrisi ilə bağlı təhsil ocaqları və ayrı-ayrı universitetlərdəki bu sahəyə dair ixtisas fakültələri başlıca paya sahibdir. Bu sahədə ixtisaslı kadrlara sahib olmaq çox vacibdir. Ümumiyyətlə hər bir sahənin yüksəlişi təməlini təhsil ilə bağlasanız o sahənin inkişafı bir o qədər də sağlam və uzun ömürlü olar. İxtisasa yiyələnəcək şəxslərə bu sahənin kiçik incəliklərindən tutmuş dünyanın bir sıra ölkələrində istifadə olunan turizm modellərindəki mühüm məlumatlar öyrədilməlidir. Bu biliklərə sahiblənəcək şəxslər onları praktik olaraq tətbiq edə bilmələri üçün təhsil həyatının bir hissəsində onların turizm müəssisələrində təcrübə proqramlarına cəlb edilməsi olduqca mühimdir. Mənim fikrimə görə, yalnız bu formada dövlətin bu sahəyə yönləndirilmiş siyasəti uğurlu ola bilər. Problemlərin həllində əlbəttə ki, başlıca rol dövlətin bu sahədə fəaliyyət göstərən aidiyyəti qurumlarının yüksək nəzarəti üstlənməlidir. Dövlət nəzarəti gücləndirməklə iqtisadiyyatın inkişafında turizm kimi yüksək paya sahib olan bir sahənin perspektivliyinin artırılmasında maraqlı olmalıdır. Nəzarətin gücləndirilməsindən başqa da bir çox önəmli amillər mövcuddur ki, bunlar da öz növbəsində paralel inkişaf etdirilməlidir. Ölkə turizminin dünya bazarında tanınması üçün uğurlu marketinq siyasəti, bazarda öz sözünü demiş məşhur təşkilatlarla iş birliyində olmalıdır. Buna misal olaraq, turist mübadiləsi, beynəlxalq əhəmiyyətli tədbirlərin ölkədə keçirilməsi üçün təşəbbüs göstərməsini qeyd etmək olar. Bu kimi hadisələr böyük miqdarda turistlərin ölkəyə səfərində maraqlı olmasına və onların ölkələrinə xoş təəssürat ilə döndüklərində ölkəmiz haqqında müsbət təbliğatlarına gətirib çıxaracaqdır. Bundan başqa Azərbaycan turizminin tanınması baxımından dövlətimizin turizm potensialından bəhs edən saytların fəaliyyət göstərməsi və bu mövzuda video rolklərin hazırlanması da əhəmiyyətli dərəcədə vacibdir. Təklif edərdim ki, bu sahədə fəaliyyət göstərən iri turizm müəssisələrinin xidmətlərindən əlavə turizm mövsümü zamanı əlavə qazanc niyyəti ilə ziyarətçilərə xidmət göstərən sıradan vətəndaşların da bu mövzuda maarifləndirilməsinə xüsusi diqqət yetirilməlidir. Bu zaman əhali bölgədə olan tarixi abidələr, görülməli yerlər, yerli adət-ənənələr və digər bu kimi xarakterik məlumatlarla tanış olmuş olurlar, bunları da öz növbəsində turistlərin diqqətinə çatdırırlar. Xüsusilə əcnəbi turistlərin səfər etdiyi yerlər barəsində ətraflı məlumatlandırılması onlarda həm keçirdikləri istirahətin səmərəliliyi hissi ilə yanaşı, şəxslərin hər birinin ölkə xaricində dövlətimiz haqqında əvəzedilməz reklam kampaniyasına çevrilməsinə səbəb olacaqdır. Mövsüm zamanı yerli əhali ziyarətçilərə qalacaq yer məqsədi ilə öz evlərini təklif edirlər ki, bəzi hallarda bu xidmətlər sırasına günlük qidalanmanın təşkili və bələdçilik kimi fəaliyyətlərin göstərilməsi də daxil olur. Belə olan halda vətəndaşlar həm turistlərə göstəriləcək olan xidmətlər haqqında məlumatlı olurlar, həm də bölgə haqqında qonaqlara ətraflı məlumat verərək onların istirahətinin daha səmərəli keçməsinə böyük rol oynaya bilərlər. Bu baxımdan dövlətin bu sahədə aidiyyəti qurumlarının təkcə böyük şəhərlərdə deyil bölgələrdə də təlimlərin və turizm sərəgilərinin keçirilməsində maraqlı olması lazımdır. Bir sözlə, ölkəmizdə turizmin inkişafı və iqtisadiyyata daha çox fayda verə bilməsi üçün aidiyyəti dövlət qurumları, turizm müəssisələri və vətəndaşlar birlikdə hərəkət etməli, iş birliyində olmalıdırlar. Yalnız bunun sayəsində ölkəmizi bu sahədə dünyanın qabaqcıl və ixtisaslaşmış dövlətləri səviyyəsinə çatdıra bilərik.

Ədəbiyyat

1. Hüseynov, İ., Əfəndiyeva, N. (2007). Turizmin Əsasları. Bakı: Mars-Print NPF, s.26-29.
2. https://azertag.az/store/files/untitled%20folder/_STRATEJI%20YOL%20XERITESI_.pdf
3. https://www.azerbaijans.com/content_890_az.html
4. <https://www.yeniazərbaycan.com/turizm-az.html>
5. <https://www.e-gov.az/az/content/read/22>

Rəyçi: sənətsün.ü.f.d. Siyavuş Məhişov

Göndərildi: 30.07.2022

Qəbul edildi: 17.09.2022